

ETF-UK, Praha, Oponentský posudek, vypracoval: ThDr. Pavel Keřkovský, 21.1.2015

Práce Anny Peltanové „Od Luthera k Lochmanovi, posun ve výkladu desatera,“ podaná na katedře teologické etiky v ak.roce 2014/2015, se zabývá interpretačními rozdíly těchto dvou autorů při interpretaci Desatera. Autorka se opírá o Lutherovy texty, zapsané v Knize svornosti a poukazuje na rozdíly i další podrobnosti v jednotlivých Lutherových dílech. U Lochmana vychází z jeho standardní práce Desatero, směrovky ke svobodě. Práce je přehledně strukturovaná. Kromě úvodu a závěrečného shrnutí má práce dalších 10 kapitol, v nichž probírá vždy jedno z přikázání. Literatura obsahuje české i cizojazyčné tituly a pro bakalářskou práci je literatura v dostatečném množství – celkem 20 titulů. Po formální stránce práce obsahuje všechny náležitosti, též rozsah práce je přiměřený rozsahu bakalářské práce. (Několik gramatických chyb na s. 18 demytologizace, s. 33 závislí, s. 34 nebrojí, s. 57 martyr a několik čárek mezi větami v průběhu textu – kazí jinak celkem dobrou úroveň textu, také by mohlo být více odkazů na stránky probíraných textů – to patří k základním podmínkám pro dobrou orientaci v textu. Zda se má psát desatero či Desatero – to nechť autorka zdůvodní v obhajobě – jistě má nárok i na desatero, A.Rich, Etika hospodářství, Praha 1994 - užívá Desatero).

Autorka naznačuje interpretačně-metodologické rozdíly mezi Lutherem a Lochmanem. Luthera přirovnává k písmáckému typu vykladače, který dovedně pracuje s textem a vidí jeho naplnění v novozákonních textech, zejména v Kázání na hoře. Lochmana pak hodnotí jako moderního vzdělaného biblistu, který na mnoha místech bere v potaz starozákonní kontext i literárně kritický přístup; pracuje s řeckou a hebrejskou terminologií; počítá se dvěma verzemi Desatera a také s novozákonním naplněním a dotažením některých příkazů. Upozorňuje na rozdílnost přístupů a zároveň na společný horizont obou autorů. Rozdíly vidí v dobově podmíněných jednotlivostech – cíl mají společný. Oba uznávají aktuálnost Desatera pro věřícího člověka. Oba připouštějí – za určitých okolností – revoltu dětí proti autoritě rodičů. Oba dva považují prastarý dokument za směrodatný, důležitý a vyučující svobodě – v deseti oblastech života. Oba ovšem také vidí meze Desatera, a nutnost dotažení některých témat do novozákonního kontextu a tak nově interpretovat. Zejména Lochmanův typ interpretace Desatera se může stát základem pro křesťanskou etiku (s. 8 – zde se opírá o autoritu Jana Štefana). Lutherovy moralistní dobové návrhy je možné brát jako zajímavou ilustraci (s. 64). Autorka poněkud váhá, zda Lutherovo interpretační úsilí není někdy příliš oslabené, když na s. 64 Lutherovi vytýká, že ve svém textu pouze nabádá, aby věřící zabránili křivdám, místo aby jim razantně přikázal, aby nekřivdili. V tomto případě je nutné Lutherovi přitakat, protože biblické pojetí práv člověka je pro dnešního člověka pojato nezvyklým způsobem. My máme dopřávat práva druhým, nikoli jen sobě. Zabraňujeme-li křivdám, pak plníme boží vůli – pak odpovědně naplňujeme práva druhých. Staráme se tak o bližního, jako o sebe samého. Lidská práva máme tedy dopřávat druhým, tak je to řečeno také v podoběnsství o posledním soudu (Mt 25,31n, jak nově připomíná P. Pokorný, Ježíš Nazaretský, 2005, s. 215 -217). Autorka má však pravdu v tom, že o této společenské odpovědnosti mluví zejména Lochman. Ten navazuje na kalvinisticko-bezovskou tradici, která hovoří o povinnostech a právech vladaře a povinnostech a právech lidu. Th. Beza dokonce hovoří o nezczitelných právech, která jsou božím darem pro člověka. Luther naopak, jak autorka správně podotýká, přenechává odpovědnost institucím. Právanejsou záležitost každého jednotlivce, ale institucí – rodiny, faráře, státní instituce (výchovy, kázání, zákonů). Kdežto kalvinisticko-bezovská tradice v návaznosti na biblické pojetí práva dopřává práva druhým – deklaruje je. Podobně je formulováno právo v Desateru: hospodář má sedmého dne ve svém domě dopřávat právo na odpočinek a to všem lidem, i domácímú zvířectvu. Práva jsou v Desateru formulována tímto

způsobem, nebo je zákazem řečeno, že člověk má právo na život, proto nesmí být zabíjen; má právo na důstojnost – nesmí být ukraden, manipulován či jinak utlačen.

Autorka na závěr (s. 63-65) vyjmenovává shody – osvobozující zvěst Desatera (1), milost Boží převyšující trest (2), horizont výkladu Desatera – Kázání na hoře (3). Z dogmatického hlediska tedy nedochází k závažnému posunu, že by Lochman přiznával Desateru větší váhu než Luther, popř. že by radil starozákonní Desatero nahradit něčím novým, i přes mnohé společenské změny, které ve společnosti nastaly, a o nichž ví Lochman i autorka srovnávací práce. Naopak u obou autorů si autorka váží odvahy aktualizovat – každý do své doby – základní intence biblického Desatera a proto zde autorka upozorňuje na rozdíly v jednotlivostech, které jsou podmíněny různou obeznámeností s dobovým pozadím Desatera, z čehož pak vyplývají rozdíly v interpretaci jednotlivých přikázání – ukazují intenci boží starosti o tento svět v různých dobových souvislostech, přičemž intence zůstává stále táž. Proto např. autorka v přikázání Nepokradeš přitakává Lochmanovu aktualizacímu úsilí (s. 53-55) – zákaz krádeže člověka, zákaz únosů, zákaz manipulace s člověkem, zákaz teroristického přístupu k jednotlivci i společnosti. Upozorňuje na Lutherův odlišný důraz (s. 52-53): zákaz krádeže, loupeže, lichvy, lakoty, předražování. Luther se vyrovnává s tradicí středověké etiky ctností a smrtelných hříchů - kterým Luther dává na prahu novověku nový tvar. Luther však v celku zachovává středověká témata a často i přístupy – jak upozorňuje správně autorka třeba v případě manželství: „pro Luthera je manželství jen jakýmsi úkrytem před hříchem cizoložství. Pro Lochmana je to dar, který nás osvobozuje (s. 51). Autorka pochopila intenci interpretačního umění obou teologů a tak se ptá, zda by Lochman za určitých okolností neschválil i předmanželský sex. V intenci Lochmanova chápání manželství pak zřejmě oprávněně dedukuje, že za zcela určitých okolností je předmanželský sex tolerovatelný.

Kromě dvou teologů dostávají poradní hlasy také další teologové – J. Heller, D. Bonhoeffer, B. Häring, K.Barth, H.G. Fritzsche, Š.Šrobár, G.Ebeling, Jan Nohavica. Židovská tradice je zastoupena M. Sternem. Výběrem citátů z těchto teologů autorka posiluje společné interpretační rysy M. Luthera a J. M. Lochmana.

(Nikoli pro obhajobu, ale pro další bádání autorky doporučuji knihu Eckart Otto, *Theologische Ethik des Alten Testaments*, 1994, Kohlhammer, Stuttgart, Berlin Köln; zde nalezneme horizont milosrdenství pro starozákonní etiku (Desatero i prorocká a mudroslovná zvěst) již v samotném starozákonním kánonu – milování nepřátel atd. Horizont milosrdenství – nalezený biblisty již ve starozákonním kánonu – je zde zvýrazněn více než u Lochmana či Luthera. Jde o reflexi objevů posledních čtyř desetiletí. Lochmanův přístup k Desateru autorce jistě zpřístupní problém, proč někteří autoři považují Desatero za pouhé maximy - A.Rich, *Etika hospodářství*, Svazek I, Teologická perspektiva, Praha 1994, s. 203 – 222 – ani bible, ani Desatero a desatera nepadla z nebe, ale jsou reflexí starozákonních teologů).

Autorka vidí rozdíly mezi dvěma teology zejména v některých dobově-spoločenských jednotlivostech, které bychom měli objevit vždy, když budeme Desatero brát jako dobový dokument, který je interpretován dobovými prostředky jednotlivých interpretů. Tento badatelský odstup od problematiky zde vidím a proto považuji také za legitimní její přejné konstatování, že Luthera z Lochmanem lze srovnávat právě díky souznění ve věcech podstatných. Souhlasím s autorkou, že Desatero smíme považovat za inspirující pramen etické reflexe nejen pro naše teologické předchůdce, ale též pro nás. To považuji za velmi dobrý výsledek autorčina zkoumání, což velmi dobře může obhájit, protože její bakalářskou práci považuji za velmi dobrou. Pavel Keřkovský